

Забелешки на Нацрт законот за платежни услуги и платни системи

КИБС АД Скопје дава безрезервна поддршка за донесување на Законот за платежни услуги и платни системи, со кој РСМ ќе се усогласи со сите Европски директиви и ќе ги унапреди услугите од овој процес и овој пазар, а ќе се овозможи зголемување на конкуренција, со зголемување на бројот и квалитетот на услугите за правните и физички лица.

Со цел подобрување на квалитетот на законот, во продолжение следуваат нашите забелешки.

1. Забелешки во делот - Дефиниции (член 2)

Да се извршат следните промени во дефинициите под наведениот реден број од член 2 став 1 од Нацрт законот:

- 1.1 Т.6. „Активности за процесирање“
- 1.2 Т.79 „Платежен бренд“
- 1.3 Т.80 „Платежна апликација“
- 1.4 Т. 127 „Субјект што врши процесирање“

Во сите овие дефиниции да се брише “засновани на платежни картички”, бидејќи субјектот може да процесира платежни трансакции кои не се засновани на платежни картички, како што се на пример кредитни плаќања базирани на ПП30 и ПП50, налози кон електронски банкарства, инстант плаќања, плаќања засновани на шема за директни задолжувања и слично. Потребно е дефиницијата да биде општа и да не се однесува само за платежни картички.

- 1.5 Т.16 „Давател на услуги за давање информации за платежни сметки“
- 1.6 Т.136 „Услуга за давање информации за платежните сметки“

Потребно е да се прошират дефинициите или на друго место во законот точно да се дефинира какви се тие услуги за давање информации за платежните сметки, кој ги врши, под кои услови, на кои корисници, итн.

Со вака поставените дефиниции само се утврдува постоењето на давателот на овие услуги и постеење на вакви услуги кои се недефинирани.

2. Единствен регистар на сметки - ЕРС

I. Барања во врска со начинот на реализација за имплементација на Директивите

Законски одредби:

- НБРСМ да води ЕРС за сите сметки, депозити, сефови и законски застапници/овластени лица
- НБРСМ може да дава податоци од ЕРС на КИБС, МКБ, УФР, Извршители, Царинска управа, Нотари, Судови, ОЈО и др.

Ваков концепт е една од алтернативите предвидени во 5 - тата ЕУ Директива за спречување перење пари, Директивата на ЕУ 2018/843 за спречување перење пари и финансирање на тероризам (која е и основен двигател за овие промени), со која земјите членки се уште се во фаза на усогласување и до 10 Септември 2020 година истите треба да ја имплементираат, предвидува:

- Centralized bank and payment account register или
- Central data retrieval system

во функција исклучиво на спречување перење пари и финансирање тероризам, а не во предвидената намена пропишана со Нацрт законот.

5-тата ЕУ Директива за спречување перење пари, се уште не е имплементирана во нашата држава. Цениме дека по собрани искуства од најголем број земји во ЕУ (што се уште е во фаза на имплементација) треба да се разгледа контекстот и начинот на имплементирање ваков систем во Законот за спречување перење пари.

Доколку сепак се остане на предлогот, тогаш е потребно да се предвидат членови во Законот, со кој ќе биде регулирано користењето на податоците и контролата над институцијата кај која ќе биде Регистарот.

II. Барања за целосно неизменето функционално вклучување на Национални специфики од постојниот платен промет во новиот Закон

Развиените ЕУ држави при транспонирање на Директивите во своите локални прописи, јасно ги наведуваат областите во кои имаат веќе воспоставени напредни системи на функционирање, кои максимално се трудат да не ги нарушат со истовремено имплементирање на Директивите.

Би напоменале дека и во изготвениот Нацрт закон за платежни услуги и системи од страна на експертски тим финансиран од Европска унија, националните специфики во платниот систем беа позитивно оценети, со препорака за нивно задржување и непроменување. Во таа насока е и потребата од зачувување на националните карактеристики кои последниве 20 години успешно функционираат, а истовремено не се предмет на ниту една Директива.

Имено со Нацрт законот, наместо да фокусот да се стави кон овозможување простор за дигитални иновации, банките најголемиот дел од своите ресурси (материјални, технолошки и човечки) треба да ги користат за преработување на активности и воспоставување на нови софтвери, инфраструктури, поврзувања во сегменти од платниот промет кои веќе 20 години одлично функционираат на ниво на платниот систем во државата како што се: присилната наплата, интегрираната исплата на плати и други лични примања кои не се плата, постојниот единствен регистар на сметки итн.

Присилната наплата

Зачудува фактот што во предлог текстот се предвидува промена на коцептот на присилна наплата, со популистички образложенија за потреба на негово менување, а истите образложенија во ниеден момент не се поткрепени со бројки, анализи и факти.

Системот во 2001 година кој беше поставен поради спецификите на македонската економија успешно функционира. Поради тоа не се гледа причината за инвестирање во човечки и финансиски ресурси за измена на истиот.

Постојните решенија функционираат, додека функционалноста на овој експеримент односно новите решенија треба допрва да се видат во пракса при што се можни и поголеми потреси и дисфункционалности. Сето ова покрај финансиските загуби, воедно ќе предизвика и сериозни потреси на платниот систем и неговите учесници, како и нарушување и загрозување на неговата стабилност, без никакво квалитативно подобрување .

Постојниот Единствениот регистар на сметки

Според постојниот Закон за платен промет уште од 2001 година постои Единствен регистар на иматели на сметки, поставен како продолжение на регистарот кој пред 2001 –реформата, постоеше во Заводот за платен промет. Истиот беше и се уште е само во функција на платните процеси и е база во сите софтверски решенија кај сите банки во државата. Истиот во периодот по 2001 година стана база и на сите надградени сервиси кои постојат во државата како што се процесите за присилна наплата, интегрираната исплата на бруто плати и други лични примања, отварањето сметка во Централен регистар и многу други. Во Нацрт законот се укинува можноста

од постоење регистар на сметки кој досега постои во Клириншка куќа. Укинувањето на постојниот регистар на сметки во КИБС од една страна отвара проблем за реализација на погоре наведените процеси на национално ниво и истовремено кај сите баки наметнува потреба од преработка на решенијата со кои се извршува целосно платниот промет.

Барањето на КИБС е, во Законот да се предвиди давање дозвола на оператот на платен систем за постоење на овој регистар во функција на непречено одвивање на платежните процеси, без воопшто да се меша со Регистерот кој е предвиден да се воспостави во НБРСМ.

Напоменуваме дека податоците од постојниот регистар се минимални според тие што се предвидени во новиот, меѓутоа истите се НЕОПХОДНИ НА БАНКАРСКИОТ СЕКТОР, за да не предизвикат нови трошоци.

На крај уште еднаш сакаме да кажеме дека барањата на се базирани на искуство, се со цел новиот Закон да ја постигне неговата функција. Финансиските технологии и иновации му даваат нов изглед на финансискиот сектор, создаваат нови даватели на услуги, деловни модели, нови производи и решенија, со што се менува целиот финансиски екосистем. КИБС во целост ги прифаќа, меѓутоа смета дека прифаќањето на промените, односно отворањето на вратите за финансиските иновации во платежниот пејзаж, истовремено треба да се спроведе спречувајќи нарушување на финансиските пазари и на целокупната финансиска стабилност. Придобивките треба да одат рака под рака со предизвиците и да поттикнуваат нов начин на размислување за тоа како да се зачуваат основните права, како што се приватноста и безбедноста, како и монетарната и финансиската стабилност.

3. Присилна наплата и ЕРС

Во насока на создавање на можност за оперативно функционирање на процесот на присилна наплата непходно е да се направат промени во следните членови од Нацрт Законот, за кои се предложени конкретни промени во дефинициите во продолжение:

Дел први- ОПШТИ ОДРЕДБИ

ЧЛЕН 2

Т. 9 Блокирана платежна сметка - е платежна сметка на корисник на платежни услуги за која има евидентирано нереализиран платен налог за присилна наплата или има ист даночен број, односно единствен матичен број за физички лица, со сметка за која има евидентирано нереализиран платен налог за присилна наплата или има евидентирано друго решение или акт доставен од надлежен орган во согласност со закон.

Коментар: Се предлага дополнување на дефиницијата за блокирана платежна сметка како што е погоренаведено поради тоа што платежната сметка на корисникот може да биде блокирана и по друг основ освен платен налог за присилна наплата.

Т. 24 Документ за присилна наплата - е налог за извршување од извршител, решение за присилна наплата на јавни давачки, даноци и прекршоци, судски одлуки, задолжници, решенија за времена мерка како и други решенија донесени од надлежни органи во согласност со закон.

Коментар: Измената и дополнувањето на дефиницијата за документ за присилна наплата како што е погоренаведено е поради тоа што налогот за извршување од извршител не е единствен документ за присилна наплата односно присилната наплата не се спроведува единствено врз основа на Законот за извршување.

Дел седми – ПОСЕБНИ ОДРЕДБИ

Глава II – член 175

По точка 3 да се додаде нова точка која гласи:

“Давателите на платежни услуги коишто имаат водечки број доделен од страна на Народната банка согласно овој закон, се должни да ги достават информациите и податоците од интерните регистри за денарски платежни сметки до Клириншка куќа, која согласно член 179, точка 13 е должна да го води и одржува електронскиот систем за присилна наплата.”

Коментар: Предлогот е поради дополнување на т. 17 од член 179 (бидејќи одредени точки од член 179 предлагаме да бидат избришани редоследот на оваа точка ќе биде под број 13 инаку содржината на е уредена во точка 17 од Нацрт Законот). Дополнувањето се однесува за воспоставувањето на електронската база на денарски сметки која е неопходна за функционирање на електронскиот систем за присилна наплата.

Глава III

Присилна наплата

Постапка за присилна наплата

Член 179

„(2) Платниот налог за присилна наплата не подоцна од еден работен ден пред датумот на валутата за наплата, преку електронски систем за присилна наплата кој го води овластена Клириншка куќа се доставува до давателот на платежни услуги кај кој што корисникот на платежни услуги - должник има отворено платежна сметка која е наведена во платниот налог. Доколку платниот налог за присилна наплата не ги содржи елементите пропишани согласно член 42 став 9 од овој Закон, или доколку содржи неточни податоци поради кој не може да се изврши, во тој случај електронскиот систем го враќа платниот налог на подносителот.

Решенијата за времена мерка за замрзнување на платежни трансакции или на определен износ на средства од платежната сметка на должникот, надлежниот орган кој ги изготвил истите ги доставува до давателот на платежна услуга заради нивно спроведување во согласност со овој член. Доколку за спроведување на ваквите решенија е потребно информирање на другите даватели на платежни услуги, давателот кој го примил решението информирањето го врши преку електронскиот систем за присилна наплата.“

Коментар: Предлог промените во т. 2 од член 179 се поради неможноста секогаш со сигурност да се утврди на која платежна сметка потрошувачот прима редовни месечни примања, комплексноста на ваквата проверка како и ограничувањето на изборот на надлежниот орган за тоа кај кој давател на платежни услуги ќе го достави платниот налог за присилна наплата што сметаме дека не е законски. Дополнувањето со рок е поради тоа што може да се случи преку системот за електронска наплата да бидат доставени платни налози за присилна наплата во голем обем и поради тоа е неопходно да се остави доволно време за нивна обработка. Дополнувањето со нов став е поради тоа што решенијата за времена мерка кои се однесуваат за замрзнување на средства од платежната сметка на должникот надлежните органи ги доставуваат директно до давателите на платежни услуги односно поради тоа што истите не претставуваат платен налог за присилна наплата кој би се процесирал преку електронскиот систем за присилна наплата.

„(3) При приемот на платниот налог електронскиот систем за присилна наплата го евидентира датумот и времето на прием на платниот налог, внесува временски печат и електронски го потпишува приемот.“

Коментар: Содржината на став 3 од предлог законот е преместена во став 2 погоре. Се предлага нов став 3 е поради фактот што сите платни налози имаат само еден влез во електронскиот систем на наплата, со што при нивниот влез ќе се евидентира моментот на приемот кој ќе важи за сите учесници во присилната наплата.

„(4) Давателот на платежни услуги ги извршува платните налози за присилна наплата на датумот на валута на задолжување наведен во налозите во редослед според датумот и времето на нивното пристигнување евидентирано од електронскиот систем.“

Коментар: Дополнето со термините: „во редослед“, „датумот и“ и „евидентирано во електронскиот систем“. Истото е согласно коментарот од новиот став 3 како и да нема забуни при извршувањето.

„(8) Доколку расположливите парични средства за присилна наплата не се доволни за целосно извршување на платежната трансакција врз основа на платниот налог за присилна наплата, давателот на платежни услуги ја извршува платежната трансакција до износот на расположливите парични средства за присилна наплата, ја блокира платежната сметка и со доставување на даночниот број односно ЕМБГ на корисникот и износ на преостанатиот ненаплатен долг, ги известува преку електронскиот систем за присилна наплата останатите даватели на платежни услуги дека не смеат да извршуваат платежни трансакции од расположливите парични средства на корисникот.“

Коментар: Дополнувањето е поради тоа што начинот на блокада на платежна сметка се применува и за физичките лица. Износот на неплатениот долг е со цел информирање на останатите даватели на преостанатиот износ за наплата и елиминирање на можноста од прекумерен трансфер на средства на блокираната сметка во случај на прилив и намирување на побарувањето.

Се предлага бришење на став 9, 10 и 11 во насока на ефикасност на функционирање на целокупниот процес на присилна наплата, односно доколку овие ставови би останале на сила во тој случај се губи намера електронскиот систем за присилна наплата да биде поефикасен од сегашното решение, ќе биде на штета на учесниците во истот, и се доведува во прашање неговата функционалност како таков.

„(12) Давателите на платежни услуги кај кои блокираниот субјект има/или добил прилив на средства на сметките по настапување на блокадата, должни се да извршат пренос на паричните средства до висина на ненаплатениот износ со издавање платен налог на товар на платежните сметки во денари на корисникот на платежни услуги-должник, а во корист на неговата платежна сметка кај давателот на платежни услуги кај кој е доставен платниот налог за присилна наплата, кој веднаш по приемот, а најдоцна следниот работен ден врши наплата на ненаплатениот дел од износот наведен во платниот налог при негово поднесување.

Доколку субјектот има средства на девизни сметки, давателот на платежни услуги постапува во согласност со став 7 од овој член.“

Коментар: Со предложениот став се регулирани постапките на давателите на платежни услуги кога на сметката на должникот ќе бидат евидентирани средства по блокадата на неговата платежна сметка.

Се предлага бришење на став 13. Бришењето на наведениот став е во согласност со образложението за бришење на став 9, 10 и 11.

„(14) По целосно измирување на износот наведен на платниот налог давателот на платежни услуги ја деблокира платежната сметка на корисникот на платежни услуги - должник и за тоа преку електронскиот систем за присилна наплата ги известува другите даватели на платежни услуги.“

Коментар: Сметаме дека во целиот контекст не е неопходно да се наведува став 5.

„(17) Клириншка куќа во која учествуваат најголем број од давателите на платежни услуги од став (1) на овој член е должна да воспостави и одржува електронски систем за присилна наплата.

За таа цел клириншка куќа води и одржува електронска база на денарски платежни сметки.“

Коментар: Дополнувањето се однесува поради неопходноста од постоење на електронска база на денарски платежни сметки, бидејќи Клириншката куќа потребно е во реално време да ги има броевите на сметките заради непречено функционирање на електронскиот систем за присилна наплата.

„(18) Клириншката куќа од став (17) од овој член е должна да изготви Правила за работа со кои ќе се регулира работењето на електронскиот систем за присилна наплата, вклучително и правила за прием, евидентирањето на времето на прием и редоследот на извршување, водење на редоследот на извршување, информирањето меѓу учесниците во системот, како и техничко упатство за формата, начинот, содржината и роковите за размена на информации преку електронскиот систем за присилна наплата.“

Коментар: Измената е заради попрецизно дефинирање на обврската која ќе произлезе од воспоставувањето на електронскиот систем за присилна наплата.

Член 182 треба да се брише

Коментар: Исплата на нето плата веќе не се извршува согласно концептот за бруто плата

Член 230

„Со денот на почнување со примена на овој закон, престанува да важи Законот за вршење на услуги брз трансфер на пари и Законот за платен промет освен одредбите од членовите 2 став (1) точки 4, 15 и 16, 5 став (1) точки 9 и 11, 6 став (1) точка 2, 7 став (1) точка 2, 7-а став (1) точка 2, 9 став (2), 10 став (1), 15, 16, 49 став (2), 50 став (1) точки 2 и 6 и 54 став (1) точки 1 и 2 кои се применуваат до 31.10.2022, и членовите 2 став (1) точки 5, 10 и 17, 21, 22, 23, 24 и 50 став (1) точки 10, 11 и 12 кои се применуваат до 31.03.2023.

Коментар: рокот да се продолжи 24 месеци од стапување на сила на овој закон

При воспоставување на електронскиот систем за присилна наплата Клириншка куќа е должна да го запази континуитетот на редоследот во евидентирани решенија за присилна наплата пред 31.03.2023 и истиот соодветно да го интегрира.

Да се дополни членот 230 со следниот текст: „За евидентираниите активни решенија за присилна наплата пред 31.03.2023 година, давателите на платежни услуги ќе ги применуваат одредбите од Член 179, точка 9“ (точка (12) по старо).

Коментар: Поради тоа што во овој момент има околу 600.000 активни решенија за присилна наплата кои и по влегувањето на сила на одредбите од овој закон ќе продолжат да се извршуваат, неопходно е дополнување на членот со наведените одредби.

4. Пристап на информации од ЕРС

Потреба од пристап до овие информации со цел вршење на своите активности неминовно имаат и клириншките куќи бидејќи без нив нема да можат да работат, а не само операторите на платни системи кои не мора истовремено да бидат и клириншки куќи.

Предлог: Во член 176 став (3) точка 6. потребно е да се додаде и клириншка куќа и да гласи, цитираме:

“6. давателите на платежни услуги, операторите на платни системи и клириншките куќи, за информациите и податоците за платежните сметки, во согласност со овој закон; “

Во член 176 став 4 да се доуреди дека и:

Клириншка куќа овластена да го воспостави и одржува електронскиот систем за присилна наплата, има право на бесплатен пристап до информациите и податоците од ЕРС.

5. Вршење на други дејности кои не преставуваат давање на платежни услуги и услуги на платен систем

Да се бришат, во член 132 став 3 и 4, во член 138 став 4 како и да се бришат/усогласат сите поврзани одредби со кои операторот на платен систем должен е претходно да ја извести Централната банка за вршење на други дејности кои не преставуваат давање на услуги согласно овој закон.

Обврските предвидени со одредбите кои бараме да се бришат, излегуваат односно не се усогласени со ЕУ Директивата 2015/2366 односно ги пречекоруваат нормите на ЕУ кои оваа ЕУ директива ги пропишува.

Имено оваа директива не предвидува дека операторот на платен систем не може да врши други дејности кои не преставуваат давање на платежни услуги и услуги на платен систем, ниту пак предвидува за вршењето на овие дејности претходно да го известува регулаторот, а уште помалку да бара било какво одобрение од регулаторот за истите да ги врши, ниту пак предвидува регулаторот (Централната банка) дискреционо да одлучува дали дејностите може да ги врши операторот или не.

Единствено нешто што предвидува ЕУ Директивата е следното:

Цитираме член 11 став 5:

5. Where a payment institution provides any of the payment services as referred to in points (1) to (7) of Annex I and, at the same time, is engaged in other business activities, the competent authorities may require the establishment of a separate entity for the payment services business, where the non-payment services activities of the payment institution impair or are likely to impair either the financial soundness of the payment institution or the ability of the competent authorities to monitor the payment institution's compliance with all obligations laid down by this Directive.

Од овој член е јасно и недвосмислено дека операторот на платен систем може да врши други дејности кои не преставуваат давање на платежни услуги и услуги на платен систем.

Во член 18 е предвидено, цитираме:

18. Apart from the provision of payment services, payment institutions shall be entitled to engage in the following activities:

(a) the provision of operational and closely related ancillary services such as ensuring the execution of payment transactions, foreign exchange services, safekeeping activities, and the storage and processing of data;

(b) the operation of payment systems, without prejudice to Article 35;

(c) business activities other than the provision of payment services, having regard to applicable Union and national law.

И во оваа одредба став с) е јасно и недвосмислено дека операторот на платен систем може да врши други дејности кои не преставуваат давање на платежни услуги и услуги на платен систем. Значи евидентно е дека такви дејности операторот на платен систем може да врши, односно истото не само што не е забрането туку е и дозволено. Притоа ЕУ Директивата 2015/2366 како и сите други важечки директиви никогаш не предвидуваат дека вршењето на други дејности треба да биде со било какво претходно известување и добивање на посебно одобрение од регулаторот.

Единствената обврска која ја предвидува наведената ЕУ Директива за Централната банка како надлежно тело за надзор е што има обврска единствено да го следи вршењето на други дејности и да презема соодветни мерки доколку утврди дека овие активности ја нарушуваат стабилноста на платниот систем, а никако да ги спречува истите да се

извршуваат пред нивното започнување, односно да издава претходни одобренија за нивно извршување. Истото е предвидено во следните одредби.

Така во член 22 став 2 е предвидено дека, цитираме:

Paragraph 1 shall not imply that the competent authorities are required to supervise business activities of the payment institutions other than the provision of payment services and the activities referred to in point (a) of Article 18 (1).

Оваа одредба јасно укажува дека Централната банка како надлежно тело нема ниту потреба ниту обврска да врши надзор и супервизија над другите дејности на операторот на платен систем, односно на дејностите кои не преставуваат дејности на давање на платежни услуги и услуги на платен систем.

Воедно во членот 23 од Директивата кој го регулира начинот на надзор и супервизија предвидува дека, цитираме:

Member States shall ensure that the controls exercised by the competent authorities for checking continued compliance with this Title are proportionate, adequate and responsive to the risks to which payment institutions are exposed.

Од оваа одредба јасно укажува дека државата мора да обезбеди преку регулаторот (Централна банка), кој врши надзор и супервизија согласно одредбите на наведената ЕУ Директива, дека **надзорот и супервизијата се пропорционални, адекватни и соодветни на ризиците на кои платежните институции се изложени.**

Од истото произлегува дека Централната банка не може и не смее да врши прекумерна контрола, особено на начинот на кој што е предвидено со Нацрт законот, да бара информации пред започнувањето на одредена дејност, која не претставува давање на платежни услуги и услуги на платен систем и да дава дозвола дали може истата да се врши или не.

Воедно сакаме да укажеме дека за вршењето на овие други дејности и нивната претходна забрана, не постојат никакви пропишани услови и критериуми, што значи ваквото решение е во целосна дискреција на одлучувањето на Централната банка како регулатор. Истото не само што не е дозволено, туку може да нанесе енормна штета на компаниите кои имаат намера да ги вршат како и на економијата во целост.

Со вака определените законски решенија Централната банка воведува начини на вршење на контрола кои се крајно непропорционални, неадекватни и несоодветни на ризиците на кои платежните институции се изложени, а со тоа и спротивни на ЕУ Директивата.

Дополнително Централната банка најдиректно се меша и влијае на работењето на компаниите оператори на платен систем, што е дополнителен ризик и може да предизвика голема штета за тие компании. Ваквите активности на Народна банка се воедно спротивни и со Законот за Народна банка.

Зацртана цел, односно дали тие дејности влијаат на давањето на платежните услуги и услуги на платен систем, Централната банка како регулатор може, а воедно согласно ЕУ директивата е должна, да ја оствари со други мерки и механизми имајќи предвид дека врши постојан надзор и супервизија над работењето на операторот. Преку тие контроли на Централната банка ќе и бидат преставени овие други дејности кои ги обавува операторот на платен систем и Народната банка ќе може директно да се запознае со истите и нивното влијание на платниот систем. Па доколку оцени дека некоја од нив го загрозува платниот систем, може да наложи за вршење на истата да се формира посебна компанија или некои други мерки и активности. ЕУ директивата не пропишува ништо повеќе од ова.

Јасна е целта која сака да се постигне и не сме против истата, но сметаме дека предвидениот начин во Нацрт законот не е соодветен, и во целост спротивен на цитираната директива и правото на ЕУ.

Со ваквите законски решенија се поставува и прашањето како Централната банка ќе предвиди дали одредена дејност го загрозува платниот систем и неговата финансиска стабилност, пред воопшто таа дејност да се започне со вршење и дали воопшто ќе предизвика, и какви воопшто би биле финансиските и други импликации од нејзиното спроведување. Плановите пред започнувањето на некоја активност не секогаш се реализираат во пракса.

Воедно, операторот на платен систем може да биде и компанија која врши други разни деловни активности. Таа компанија работи согласно Законот за трговски друштва согласно кој може да ги врши сите активности. Во услови на вршење на други пазарни дејности и активности и воведување на нови производи и услуги за кои во деловниот свет и опкружување е потребна брза реакција и делување на пазарот, со цел пазарна борба со конкуренцијата, ваквата одредба е многу ограничувачка. Дополнително, **со истото се откриваат деловни идеи и доверливи податоци за работи кои можеби никогаш нема да излезат на пазарот или ќе бидат дознати од конкуренцијата која ќе ги искористи за свои цели.**

Притоа, овие други активности кои ги врши операторот на платен систем можат да немаат апсолутно никаква врска со самиот платен систем како и со ресурсите, да немаат никакво влијание на финансиската состојба, стабилноста и ефикасноста на платниот систем воопшто, а вака поставениот рок создава пречки за нивно ефикасно вршење. Воедно самиот развој на некоја дејност значи и трошење на значајни ресурси за развој на решенија и производи, а за истите Народна банка може да не даде одобрение да се извршуваат со што и целосно се нарушуваат деловните планови на компанијата.

6. Регулација на правото и обврската на платните системи за отворањето на сметки за нивна работата; Агент за порамнување/институција за порамнување

Во Нацрт законот за платежни услуги и платни системи, недостасуваат одредби за тоа дека платните системи (операторите, посебно кога се тоа клириншки куќи, кои не се банки) имаат право и обврска да:

- Отвораат пресметковни сметки во Централната банка за порамнување
- Отвораат сметки во Централната банка за финансиско обезбедување
- Водат индивидуални сметки за порамнување и обезбедување на учесниците.

Овие права регулирани со закон се од значење на сите платни системи кои веќе отвораат и водат вакви сметки, како основни сопствени алатки поврзани стриктно со дејноста – трансфер на средства, а без нив не би можеле да функционираат.

Исто така со цел реципроцитет (на пример со Мастеркад) сметаме дека под одредени услови, платните системи (операторите, посебно доколку клириншката куќа не е банка) имаат право да:

- Отвораат сметки во странство за порамнување на (мали меѓубанкарски) плаќања и сметки за нивно обезбедување.

Уште повеќе дека платните системи имаат право да:

- Отвораат сметки за порамнување и обезбедување на плаќања во евра во Македонија.

Предлог: Во член 137, по ставот 2 да се додадат нови ставови 3,4, 5 и 6, а како следи:

(3) Платниот систем отвара сметка за порамнување на меѓубанкарските плаќања, а значаен Платен систем дополнително и сметка за обезбедување во Централната банка.

(4) Платниот систем води пресметковни сметки за пресметка и порамнување и сметки за индивидуално финансиско обезбедување на порамнувањето на учесниците во рамките на својот систем.

(5) Платниот систем отвора и води сметки во Централната банка за порамнување на плаќања во евра во земјава.

(6) Платниот систем по одобрување на Централната банка отвора сметки во странство за порамнување и обезбедување за прекугранични меѓубанкарски плаќања со други платни системи во странство.

Со овие измени сегашниот став (3) станува став (7).

Агент за порамнување/Институција за порамнување

Во работењето на платни системи често се раздвојува улогата „агент за порамнување“ (субјект кој презема активности за порамнување) и „институција за порамнување“ (субјектот/местото каде се врши порамнувањето), додека во предложениот закон постои само „агент за порамнување“.

Разликата е на пример во случај кога платен систем во улога на агент за порамнување порамнува во друг платен систем (а не во сопствениот). Во тој случај овој вториот е институција во која се порамнува (пример на КИБС порамнува во МИПС). Така МИПС би бил „институција за порамнување“, а КИБС „Агент за порамнување“. За другите корисници на МИПС е и агент и институција.

Ова е поткрепено врз основа на дефиницијата на BIS (Банката за меѓународно порамнување):
Settlement Agent

An entity that manages the settlement process for transfer systems or other arrangements that require settlement. Settlement agent sometimes differs from the owner or settlement institution of the system.

Предлог: Во член 2 (Дефиниции), потребно е да се формира нова дефиниција за Агент за порамнување (5.), додека постојната дефиниција да се преименува во дефиниција за Институција за порамнување и да добие сосема нов број (наш предлог бр. 44), а како следи:

“5. „Агент за порамнување“ е правно лице кое управува со процесот на порамнување на учесниците во платниот систем или системот за порамнување.

„44. „Институција за порамнување“ е правно лице што на учесниците во платниот систем, на учесниците во системот за порамнување на хартии од вредност и/или на централната договорна страна им обезбедува сметки за порамнување преку кои се порамнуваат наложите за пренос во рамки на платниот систем или системот за порамнување на хартии од вредност и, зависно од случајот, може да им одобри кредит за целите на порамнувањето на учесниците во платниот систем, учесниците во системот за порамнување на хартии од вредност и/или централните договорни страни.“

Со оваа промена останатите редни броеви на дефинициите во продолжение соодветно се поместуваат и ренумерираат. Соодветно на промените извршени во дефинициите, да се додаде член во глава III, а како следи:

Институција и Агент за порамнување

Член __

- (1) Институција за порамнување во платниот систем може да биде Централната банка или банка која е учесник во платниот систем.
- (2) За платните системи определени како значајни согласно член 152 на овој закон, институција за порамнување е Централната банка.
- (3) Агентот за порамнување обезбедува сигурни и ефективни административни процедури и процедури за комуникација со учесниците во платниот систем, кои се соодветни на карактеристиките на платниот систем и обемот на извршените трансакции во системот.

Централната банка или банка која е учесник во платниот систем може да има улога на Агент за порамнување и Институција за порамнување.

**7. Услови на членство во органите на управување на операторите на платен систем
Да се бришат одредбите од член 142 и сите други поврзани членови и одредби кои произлегуваат, а не се согласно барањата на ЕУ регулативата, особено делот за лиценцирање на членовите на управниот одбор.**

ЕУ Директивата 2015/2366 определува дека правното лице кое сака да врши дејности на институција за платен промет поднесува барање за дозвола, кон кое за лицата кои управуваат, се доставува само доказ за идентитетот на лицата и дека тие поседуваат добра репутација и поседуваат соодветно знаење и искуство за вршење на платните услуги на начин детерминиран од матичната држава.

Односно цитираме член 5, точка 1 N) од директивата:“..... the identity of directors persons responsible for the management of the payment institution and, where relevant, persons responsible for the management of the payment services activities of the payment institution, as well as evidence

that they are of good repute and possess appropriate knowledge and experience to perform payment services as determined by the home Member State of the payment institution“.

Директивата не предвидува ништо посебно и ништо дополнително за органите на управување на операторот на платен систем, како и членство во истите, а особено не лиценцирање. Сметаме дека овие одредби од Нацрт законот кои се однесуваат на лиценцирањето се непотребни и нема да донесат никакви квалитативни подобрувања, а воедно оваа пракса скоро не постои во земјите од ЕУ, кое се потврди и со истражувањето кое го направиме во повеќе земји од ЕУ.

Имајќи предвид, дека менаџер е професија, а успешен менаџер е лице кое поседува менаџерски способности, а не некој кој исполнува формални услови (одредено образование, повеќе години искуство во сферата, итн.), светот и ЕУ одамна го напуштаат концептот на поставување услови, а особено лиценцирање на членовите на органите на управување. Секојдневно се покажува во пракса дека назначувањето на органи на управување кои исполнуваат барани услови (како и нивно лиценцирање) воопшто не значи успешност во работењето и добивање на посакуваните резултати.

Оттука сметаме дека условите за членство во Управниот одбор предвидени со Нацрт законот треба да се променат, односно да не постојат дополнителни услови кои не ги предвидува ЕУ директивата.

Согласно тоа да се бришат одредбите од член 142 и сите други поврзани членови и одредби кои произлегуваат/не се согласно барањата на ЕУ регулативата (како барањата: да не се дава согласност за именување на членовите на органите на управување, да имаат шест години успешно работно искуство од областа на финансиите или платните системи, и сите други поврзани услови и барања), а особено делот на лиценцирањето и интервјуирањето на членовите на органите на управување.

Од друга страна, крајно контрадикторно на ова е решението во членовите 16, 19 и 24 со кои кај давателите на платежни услуги се бара, за лицата на органите на управување кои имаат ист ранг како кај операторот на платен систем, да имаат само средно образование.

8. Формирање на одбори со различни намени кај операторите на платен систем

Да се бришат одредбите од член 146 став 1, алинеја 2, 3 и 4, како и сите други поврзани членови и одредби кои произлегуваат/не се согласно барањата на ЕУ регулативата, особено делот за формирање на одбор за управување со ризици, одбор за наградување и одбор за ревизија.

Вакви одбори никаде не постојат во ЕУ директивите.

Ваквото законско решение само ќе создаде дополнителен финансиски товар за операторот на платен систем.

Овој концепт во Нацрт законот е по модел на Законот за банки, но моделот покрај неусогласеноста со ЕУ директивата воедно не е применлив и од многу причини. Операторот на платен систем може да биде компанија со многу мал број на вработени за разлика од “големината“ на банката и по видот на услугите кои ги дава како и во бројноста на кадарот.

Воедно, со наведените одредби задолжително се предвидува формирање на Одбор за наградување и одбор за ревизија, а истото е и спротивно со член 141, став 1, алинеја 6, каде што вика на крајот од овој став, цитираме: и, доколку е применливо, членови на одборот за ревизија и членови на одборот за наградување“.

9. Сопственици на клириншка куќа и на оператор на платен систем

Да се ограничи можноста за учество во сопственоста кај клириншка куќа и оператор на платен систем, односно да се задржи сегашниот начин на сопственичка структура, со што сопственици на овие субјекти ќе бидат само учесниците во платниот систем.

Предлог: Во дефинициите за клириншка куќа и оператор на платен систем да се додаде дека можат да бидат во сопственост на учесниците на платниот промет, и тоа:

Во член 2, дефиницијата односно Т.50 – да се промени и тоа да се додаде обележаниот текст:

50. „Клириншка куќа“ е правно лице **во сопственост на учесници во платниот систем** одговорно за пресметување на нето позициите на учесниците во платен систем или учесниците во системот за порамнување на хартии од вредност, кое може да дејствува и како централна договорна страна и/или агент за порамнување и/или оператор на платен систем.;

По однос на додавањето на делот: “оператор на платен систем“ видливо од наредната дефиниција, оваа формулација постои во дефиницијата од т. 76 – Оператор на платен систем, така што е нужно ова усогласување со цел исправка на направениот пропуст.

Во член 2, дефиницијата односно Т.76 – да се промени и тоа да се додаде обележаниот текст: 76. „Оператор на платен систем“ е правно лице **во сопственост на учесници во платниот систем** кое е правно одговорно за управувањето и работењето на платниот систем, кое може да дејствува и како агент за порамнување, централна договорна страна или клириншка куќа;

Во оваа насока е потребно да се изврши и промена во член 133 став 2 со додавање на означениот текст:

2) Учесник во платниот систем може истовремено да биде централна договорна страна, агент за порамнување, оператор на платен систем и/или клириншка куќа.

Образложение: На став сме дека досегашното законско решение со Законот за платен промет треба да остане во сила, бидејќи давањето можност секој да биде сопственик и со тоа да управува со клириншка куќа или со оператор на платен систем, вклучително и разни “инвеститори“ и субјекти без доволно искуство во оваа сфера, кои се водат единствено од постигнување на што поголем профит, може да има катастрофални последици по банкарскиот и финансискиот сектор.

Сегашната поставеност на клириншката куќа е пред се како куќа на стабилност и сигурност на банките и платниот систем воопшто. Истата не е основана со цел остварување на профити, туку работење во интерес на учесниците на платниот систем, согласно нивните потреби во оваа сфера.

Сметаме дека ваквото решение не само што треба да се задржи туку и негова промена може да има големи последици, зголемени тарифи за платниот промет, пад на квалитетот и стандардите на работењето, работење во услови кои се диктирани од поголем профит наместо од интересите на учесниците во платниот систем и негова стабилност и унапредување, што воедно по сите основи е спротивно на духот на Нацрт законот.

Сметаме дека со нашиот предлог, на овој начин би се елиминирале сите “инвеститори“ во оваа сфера кои се заинтересирани единствено за остварување на профит. Кога истите нема да гледаат доволно голем профит во оваа работа, ќе доведе до затворање на операторот на платен систем и со тоа потреси во самиот платен систем како и целиот македонски банкарски сектор, имајќи ја предвид неговата големина.

По нашите согледувања сметаме дека Нацрт законот и без тоа нуди можност за секој кој исполнува услови, да биде учесник во платен промет, а со тоа ќе може да биде и сопственик на клириншка куќа како и оператор на платен систем.

Од друга страна за сопственоста како круцијално прашање Нацрт законот не води никаква грижа, а се занимава со далеку поспоредни нешта, како лиценцирање на членови на органи, формирање разни одбори, исполнување други услови итн. Со други зборови Нацрт законот не се осврнува на главните причини, туку води грижа за сите последици кои можат да настанат од предложените законски решенија за сопственичка структура, со кои секој може да биде сопственик и тоа со релативно низок основачки капитал, што е крајно недопустливо.

Секоја приватна компанија егзистира водена од профит и кога истиот нема да биде доволен за неговите сопственици, или кога тие ќе имаат други финансиски цели, тие едноставно ќе истапат од “бизнисот“. Оттука цениме дека треба добро да се внимава кои ќе бидат сопственици на даватели на платежни услуги, клириншки куќи, оператори на платен систем, итн. Предложените законски решенија, со мал основен капитал да можат да се основаат вакви субјекти, се во контрадикторност на сите останати законски решенија со кои се води грижа за нивното работење.

10. Промени или дополнувања на одредени одредби во нацрт законот

10.1 Важење на одредбите на овој закон за Централната банка

На многу места во Нацрт законот постојат бројни обврски за давателите на платежни услуги и операторот на платен систем кој не важат за Централната банка, иако таа ги врши истите работи, како: лиценцирање на лица кои ќе управуваат со платен систем, начин на пресметување на надоместоци, итн.

Бидејќи Централната банка со овој закон од регулатор сега станува и “институција” која врши активности на пазарна основа (како ЕРС, и тоа спротивно на одредбите на Законот за Народна банка и концептот на Народна банка како регулатор и тело за супервизија), при што за истите тие работи врши надзор над другите и изрекува соодветни мерки, се поставува прашањето кој ќе врши надзор над работењето на Централната банка за истите активности кои ги врши како и другите учесници во платниот промет.

Истото прашање е недопустливо да остане нерегулирано и Централната банка да има привилегирана положба за истите работи во однос на сите други учесници во платниот промет. Законот треба да биде еднаков за сите, а другата причина е што е можно и кај Централната банка да има одредени пропусти во работењето, кои треба да подлежат на одредена супервизија.

Наш предлог е дека ваквите активности треба да ги врши некој друг кој исто така ќе биде предмет на надзор од Централната банка.

10.2 Информирање за промена на надоместоците

Во член 135 во став 6, рокот “најдоцна два месеци” да се замени со “најдоцна еден месец”, бидејќи сметаме дека рокот од два месеци е предолг и ќе створи тешкотии во примената.

10.3 Користење на термините – значаен или системски значаен платен систем

Во член 146, наслов на членот и во став 1 од истиот – да се бришат наведените термини.

Со измена на концептот на Нацрт законот во овој дел, секаде се избришани термините значаен или системски значаен платен систем. Истото не е сторено во член 146, односно ова е останато само на наведените места на овој член и со тоа не е во никаква корелација со законот. Во член 152 од Нацрт законот е определено дека какви ќе бидат платните системи ќе определи Народната банка со посебна одлука, и со истото овој закон не се занимава.

Со тоа е потребно наведените термини да се избришат и од овој член и да се направат и останати негови соодветни промени кои се поврзани со бришењето, односно овој нов концепт на законот.

10.4 Достава на неревидирани полугодишни финансиски извештаи

Во член 33, став 4 – да се бришат термините “квартални” и истиот да гласи:

(4) Платежните институции и институциите за електронски пари се должни до Народната банка да доставуваат неревидирани полугодишни финансиски извештаи, (поединечни и на консолидирана основа), со состојба на крајот од секое полугодие, во рок од 30 дена по завршувањето на соодветното полугодие.

Бидејќи во овој дел од Нацрт законот е направена промена која ја поздравуваме и извештаите наместо квартално е предвидено да се доставуваат полугодишно, потребно е да се избришат и термините “квартално” бидејќи се веќе несоодветни и прават забуна, односно да се извршат промени како што предлагаме кои се во контекст на новото законско решение за полугодишна достава.

10.5 Податоци за платежна статистика и за споредба на најрепрезентативни услуги

Во член 184, став 1 и 4 – да се извршат допрецизирања и точно да се дефинира бројот на извештаи, нивната структурата и содржина.

Во наведените одредби од член 184 од Нацрт законот се пропишува обврска давателите на платежни услуги и оператори на платни системи до Централната банка да доставуваат бројни податоци и информации за статистички цели.

Разбирлива е потребата од прибирање и статистичка обработка на податоците, но Централната банка треба стриктно да го ограничи бројот на извештаи. Бројот на извештаи треба да биде точно одреден, а не флукуирачки како во овој член. Воедно Централната банка треба прецизно да ја дефинира структурата и содржината на овие извештаи.

Воедно, секое барање над дефинираниот број на извештаи, Централната банка треба да го плати на платежните институции по реалната вредност на работата потребна да се заврши за да се креира извештајот. Платежните институции се акционерски друштва кои работат на профитна основа, а не се организациони делови на јавни држави претпријатија, ниту пак можат да имаат бројни и недефинирани обврски за достава на податоци за било кои цели, кои по обем и активности ќе ги дефокусираат од нивните дејности и значително ја поскапуваат нивната работа.

10.6 Користење услуги од надворешни лица“ (т.н. „аутсорсинг“) од странски правни лица

Нацрт законот детално да пропише дали важна оперативна функција може да биде предмет на аутсорсинг, а особено дали може важна оперативна функција да биде аутсорсирана на странско правно лице.

Во член 2, став 1 – дефиниции

T.55 – Да се дополни дефиницијата за „Користење услуги од надворешни лица“ (т.н. „аутсорсинг“), согласно наведеното погоре.

Со пренесувањето на важните оперативни функции на друг субјект особено ако истиот е во странство, на површина излегуваат повеќе проблеми кои ќе бидат особено тешки за решавање:

- се загрозува стабилноста на платниот систем,
- неможноста Централната банка да врши контрола на странскиот субјект кој врши услуги на аутсорсинг поради големи тешкотии во вршење на теренска контрола (како и вонтеренска контрола) и јазични бариери имајќи предвид дека Централната банка како државна институција е должна да работи единствено на македонски јазик и на македонско кирилично писмо,
- се ставаат во рамноправна положба давателите на платежни услуги, оние кои постојано треба да исполнуваат бројни услови и на субјекти кај кои истото ќе биде декларативно и во помала мера, како и тешко за контролирање и
- зголемени шанси за системски ризик на платниот систем

Согласно претходно наведеното, во член 40 прецизно да се определи дали надворешното лице кое врши аутсорсинг, може да биде во странство и прецизно да се дефинираат условите кои треба да ги исполни истото, како и начините на кои ќе се врши надзорот од страна на Централната банка.

Постојните законски решенија во член 40 не нудат апсолутно никакви уверувања дека Централната банка може да врши контрола кај надворешното лице, односно:

- како ќе постапува Централната банка согласно член 40, став 1, алинеја 2, доколку надворешното лице кое врши аутсорсирање на оперативни функции е во странство (Индија, Русија, итн). Како ќе врши теренски надзор а воедно и вонтеренска контрола и на кој јазик ќе биде целата комуникација.

Во вакви случаи со сигурност ќе настапат предвидените ситуации во член 40, став 3, алинеи 1 и 2, бидејќи Народна банка нема воспоставено соодветни механизми за вршење надзор во странство а особено, за теренска контрола.